

יחד עם זאת, ואמר להן: אזדהרו מישראל, שלא תבעלו לו.

שנינו במשנה: אלו הן סימני בגרות, רבי יוסי, עד שיתן דיו על העוקץ:

ודנה הגמרא: מאי עוקץ?

אמר שמואל: עוקצו העליון החד של דד.

תנו רבנן: אלו הן סימני בגרות —

רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: משיתקשקשו הדרין. (109)

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: משיכסוף [משישחיר] ראש החוטם.

ותמדה על זה הגמרא: וכי רק משיכסוף היא בוגרת, והרי בשלב זה, שהשחיר ראש החוטם, כבר אזקונה לה [הרי היא נחשבת כזקנה ביחס לבוגרת, דהיינו, שהתבגרה כבר מזמן רב]!?

אלא, אמר רב אשי: עוד לפני שישחיר ראש החוטם הרי היא בוגרת. ולא אמר רבי יוחנן בן ברוקה אלא משיפציל ראש החוטם, שייראה בראש עוקצו של הנקב שהחלב ראוי לצאת ממנו.

רבי יוסי אומר: משתקיף העטרה סביבות העוקץ הבולט והוא אותו שיעור האמור במשנתנו — כדי שיהא נותן ידו על העוקץ ושוקע.

רבי שמעון אומר: משנתמעך [משיתרכך]

הכף שהוא המקום התפוח למטה, מעל בית ב-מ הערווה, מאחר ובעת שבגרה מתרכך אותו מקום.

וכך היה רבי שמעון אומר: שלשה סימנים נתנו חכמים באשה מלמטה, וכנגדן נתנו חכמים שלשה סימנים מלמעלה:

פגה מלמעלה — בידוע שלא הביאה שתי שערות למטה.

בוהל מלמעלה — בידוע שהביאה שתי שערות למטה.

צמל מלמעלה — בידוע שנתמעך הכף למטה.

מאי "כף"?

אמר רב הונא: מקום תפוח יש באשה, למעלה מאותו מקום, שבתחילה הוא קשה. כיון שמגדלת — מתמעך והולך ונהיה רך.

הגמרא חוזרת למחלוקת במשנה מהו סימני בגרות:

שאלו את רבי: הלכה — כדברי מי?

שאלו להו: הלכה כדברי כולן להחמיר. (110) [ולכן, אם תראה את אחד הסימנים, שוב לא יוכל אביה להפר נדריה מספק שמא היא כבר בוגרת, ואם יקבל עבודה קידושין, תהיה מקודשת מספק].

הרבה. למאירי הפירוש שיהיו הדדים תפוחים כל כך עד שיתקשקשו בנגיעתן.

110. ברשב"א הקשה, איך רבי החמיר

כדברי כולן, והרי הגמרא במסכת חולין [מד א]

כנענים מותרים לזנות עם גוים, כי אם היה אסור להם, ודאי לא היה נותן להם רב ששת לעבור על איסור.

109. לרש"י הפירוש שיהיו הדדים גדולים

נועל, ואחד נועל ואינו הפותח, אין היא נחשבת לחצר הקובעת, והרי היא פטורה ממעשר. אבל ב"חצר צורית" יש שומר כמו שנהוג בצור.

רבי נחמיה אומר: כל חצר שמגודרת מסביב ולכן אין אדם בוש לאכול בתוכה, כיון שהוא מוסתר על ידי הגדר מהעוברים ושבים בחוץ, חייבת במעשר.

רבי יוסי אומר: כל חצר שנכנסים לה אנשים זרים שאינם דרים בבתים שבחצר, ואין אומרים לו לנכנס "מה אתה מבקש כאן", הרי היא פטורה מהמעשר, על אף שאין אדם בוש לאכול בתוכה.

רבי יהודה אומר: אם היו שתי הצירות זו לפנים מזו, ונכנסים לפנימית דרך החצר החיצונית, הפנימית חייבת, משום שאין בני החיצונית נכנסים לתוכה. והחיצונית פטורה כי היא משמשת מעבר לבני החצר הפנימית.

שאלו את רבי: הלכה כדברי מי? כפי מי יש לנהוג בהגדרת חצר צורית שחייבת במעשר? **אמר להו:** הלכה כדברי כולן להחמיר. שאם היה בה אחד מהדברים שלדברי אחד מהתנאים חייבת במעשר, חייב לעשר מספק, שמא הלכה כדברי אותו תנא.

רב פפא ורב חיננא בריה דרב איקא פליגי היכן לשנות את דברי רבי "הלכה כדברי כולן להחמיר". **חד מתני אהא** [על משנתנו]. **וחד מתני א"חצר צורית"**, שנחלקו בה לגבי דיני מעשר.

דתנן [מעשרות ג ה]: **איזוהי חצר צורית שחייבת במעשר?**

[אין הפירות מתחייבים במעשרות עד שיכנסו לבית או לחצר.⁽¹¹¹⁾ ואם נכנסו הפירות ל"חצר צורית", נחשב הדבר שהגיעו כבר לחצר חשובה, וחייבים במעשר. ונחלקו חכמים מהי אותה חצר צורית שהכנסת הפירות אליה מחייבת במעשר].

רבי שמעון אומר: "חצר הצורית" היא חצר שהכלים נשמרים בתוכה.

מאי "חצר הצורית"? מדוע נקראת החצר כך?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שכן בצור מושיבין שומר על פתח החצר. ולכן, כל חצר שמורה נקראת חצר צורית, שהיא שמורה כמו חצר של אנשי צור.

רבי עקיבא אומר: כל שאין שם שומר קבוע לפתוח ולנעול, אלא שאחד פותח ואינו

ההלכה, ורק להחמיר על עצמו הוא עושה כפי כל השיטות. אבל כאשר יש לאדם ספק אין נפסקה ההלכה, הוא מחוייב לעשות לפי כל השיטות על מנת לצאת מן הספק.

111. רבי ינאי סובר [בבא מציעא פח א] שרק ההכנסה של הפירות אל הבית עצמו מחייבת במעשר, ורבי יוחנן סובר שדי בהכנסתם לחצר.

אומרת שהרוצה לעשות תמיד כדברי בית שמאי יכול לעשות, ומי שרוצה לעשות תמיד כדברי בית הלל יכול לעשות, אבל מי שעושה תמיד את הקולות הוא רשע, ומי שעושה תמיד את החומרות עליו הכתוב אומר "הכסיל בחושך הולך". ומוכח שלהחמיר ככל השיטות זה כסיל, ואיך רבי מחמיר כמו כל השיטות?
ותירץ, שכסיל נקרא זה שיוודע איך היא

מתניתין:

המשנה עוסקת בדיני סריס ואיילונית, שאינם יכולים להוליד, ואינם יכולים להגיע למצב של גדלות בגיל הרגיל לבן או לבת.

נקבה בת עשרים שנה, שלא הביאה עדיין שתי שערות [שהם סימני גדלות], תביא ראיה שהיא בת עשרים שנה, ואז היא נעשית גדולה, ונדע שהיא איילונית. (112)

ודינה של איילונית הוא, שאם מת בעלה ולא השאיר אחריו זרע של קיימא, אין עליה זיקת יבום לאח של בעלה, ואינו חייב לחלוץ לה או לייבם אותה, אלא היא לא חולצת ולא מתיבמת, ומותרת להנשא לאדם אחר. והטעם, כי במצות יבום נאמר "והיה הבכור אשר תלד [היבמה מהיבם], יקום על שם אחיו המת, ולא ימחה שמו מישראל". אבל איילונית, כיון שאינה ראויה ללדת, אין היא נכללת בפרשת יבום.

והוא הדין זכר בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות, יביאו ראיה (113) שהוא בן עשרים שנה, ואז הוא נעשה גדול, ונדע שהוא פריס.

ודינה של הסריס הוא, שאם מת אחיו, הוא לא חולץ לאשת המת, כי בפרשת חליצה

נאמר "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל", שהיבם אינו רוצה להוליד זרע על שם המת, ולכן היבמה חולצת לו את נעלו ויורקת בפניו, ואומרת "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו". אבל סריס, כיון שאינו ראוי להוליד זרע, הרי מה שאינו מייבם אין זה מפני שהוא ממאן להקים שם לאחיו, אלא מפני שאינו יכול.

ולא מייבם את אשת אחיו המת, כי אינו ראוי להוליד ולהקים שם לאחיו.

אלו דברי בית הלל, הסוברים שקביעות הגיל של סריס ואיילונית, זה עשרים שנה.

אבל בית שמאי אומרים: זה [סריס] וזה [איילונית] בן שמונה עשרה. ואם לא הביאו ב' שערות עד גיל י"ח, סימן הוא שגופם אינו ראוי להביא סימנים לעולם, וכמו כן אינם ראויים להוליד.

רבי אליעזר אומר: הזכר — כדברי בית הלל בן עשרים. והנקבה — כדברי בית שמאי בת שמונה עשרה. לפי שבגרותה של האשה ממהרת לבא לפני האיש.

גמרא:

מקשה הגמרא על הדין המבואר במשנה,

יום אחד, או שרק מגיל עשרים והלאה היא גדולה.

113. ברש"י דייק שבאשה כתוב "תביא ראיה", ומשמע שהאיילונית בעצמה תביא את הראיה, ואילו באיש כתוב "יביאו ראיה", ומשמע שיש אנשים אחרים הרוצים להוכיח שהאיש סריס. ומסביר, כי באשה, שהיא רוצה

ומקשה רבינו תם, שבמשנה כאן מפורש שגם חצר חייבת במעשר.

ותירץ, שגם רבי ינאי מודה שההכנסה לחצר מחייבת מדרבנן, ונחלק רק בדין דאורייתא, שלדעתו אין חיוב עד שיכנסו הפירות לבית.

112. בגמרא [יבמות פ] נחלקו רב ושמואל האם איילונית נעשית גדולה למפרע מי"ב שנה

שאם לא הביא שערות בגיל עשרים, כולם מודים שהוא סריס:

ורמינהי סתירה לכך, לכאורה, ממה ששנינו במשנה לעיל: **אחד לי ביאת בן תשע שנים ויום אחד**, שאינה מועילה לעשות נישואין גמורין ביבמתו אלא מועילה רק בתורת "מאמר" בלבד, וכשיגדל ויבעל תהיה יבמתו אשתו גמורה, **ואחד לי בן עשרים שלא הביא שתי שערות**, שגם הוא אינו יכול לייבם בביאה, אלא צריך לחכות עד שיגדל.

ומוכח, כי גם בן עשרים נחשב קטן, כיון שעדיין לא הביא שתי שערות, וצריך להמתין עד שיביא, ולא אומרים שבגיל עשרים הוא גדול והסיבה שאין לו שערות אינה מצד שהוא קטן, אלא מצד שגופו לא מסוגל להביא שתי שערות כי הוא סריס. וזו היא סתירה למשנה כאן, הסוברת שבן עשרים הוא גדול, והוא כבר סריס.

מתרצת הגמרא: **אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: והוא**, המשנה שלנו מדברת באופן שנולדו בו סימני סריס, שהיה שערו לקוי, וכאשר הוא מתרחץ לא יוצא הבל מגופו, וגופו חלק. ולכן, כאשר יש לו את

הסימנים הללו, וגם לא הביא ב' שערות [למטה] וגם הגיע כבר לגיל עשרים, אז נדע שהוא סריס. אבל אם אין לו את הסימנים הללו, הרי אף על פי שהגיע לגיל עשרים ועדיין אין לו שערות, יתכן שהוא עדיין קטן, ואין לנו ראייה שהוא סריס.

אמר רבא: דיקא נמי, המשנה מדוייקת שמדובר באופן שהביא סימני סריס, דקתני במשנה "**והוא סריס**", שמע מינה שמדובר באופן שאנחנו רואים בו סימנים של סריס.

שואלת הגמרא: **וכי לא נולדו לו סימני סריס, עד כמה?** עד איזה גיל נמשיך לתלות את מה שלא הביא שערות בזה שהוא עדיין קטן, ולא בזה שהוא סריס?

תני רבי חייא: **עד רוב שנותיו**. (114)

כי אתו לקמיה דרבי חייא בן עשרים שלא הביא שערות, ורצו לדעת אם הוא קטן או סריס, **אי הנבדק היה כחיש, אמר להו: אבריה, תשמינו אותו. אי הנבדק היה בריא שמן, אמר להו: אכחשוה**.

וטעמו של דבר, **דהני סימנים** [השערות],

להפטר מיבום וחליצה, עליה מוטל להביא ראייה. ואילו באיש, קרובי אשת המת, הרוצים לפטור את קרובתם מיבום וחליצה, יוכיחו כי היבם סריס, ואז קרובתם תוכל להנשא למי שתרצה.

ובראשונים הביאו גירסא שהאיש יביא ראייה. ופירשו, שאם האיש קידש את אשתו ורוצה לשאת את אמה, עליו להוכיח כי הוא סריס, ונמצא שהקידושין שעשה באשתו הם מקח טעות, כי אשה שהתקדשה בסתמא לא מתקדשת

על הצד שבעלה סריס, ואז יוכל לשאת את אמה של אשתו.

ויש מכאן ראייה לשיטת האחרונים שבקידושי טעות, כאשר האשה לא הסכימה להתקדש באופן כזה, יכול גם הבעל לבטל את הקידושין, אפילו אם האשה עכשיו לא דורשת את ביטול הקידושין.

114. ובפירוש המשנה לרמב"ם וכן נפסק בטור שזהו גיל שלשים וחמש, כי נאמר

זימנין דאתו מוחמת כחישותא, זימנין דאתו מוחמת בריאותא. (115)

אמר רב: הלכתא ככולי פרקא — מעת לעת. שצריך שנה שלמה, ולא רק שתתחיל השנה [ולדוגמא במשנה, צריך שיעברו עליו עשרים שנה שלמות ויתחיל את השנה העשרים ואחת שלו].

ועולא אמר: רק מה דתנן, במקום שמצינו במשנה מספר שנים, והוסיף התנא ואמר "ויום אחד", ופירושו עד שיתחיל היום של השנה הבאה, אכן תנן.

ואולם, במקום דלא תנן במשנה "ויום אחד", לא תנן. ולכן מספיק תשע עשרה שנים שלמות ומשהו מתחילת שנת העשרים.

בשלמא לעולא, היינו דקתני הכא יום אחד, והכא לא קתני.

אלא לרב, ליתני גם במשנה שלנו ויום אחד!

ועוד קושיא, תני, רבי יוסי בן כיפר אומר משום רבי אליעזר: תחילת שנת עשרים שיצאו ממנה שלשים יום — הרי היא כשנת עשרים שלמה לכל דבריה,

וכן הורה רבי בלוד, שנת שמנה עשרה שיצאו ממנה שלשים יום — הרי היא כשנת שמנה עשרה לכל דבריה.

בשלמא דרבי ודרבי יוסי בן כיפר — לא קשיא. כי הא, רבי שאמר מספיק שמונה

עשרה שנה, סובר בבית שמאי. הא, רבי יוסי בן כיפר, הסובר שצריך עשרים שנה, בבית הלל.

אלא לרב קשיא! הרי כבריתא מבואר שמספיק שתתחיל השנה! ?

מתרצת הגמרא: מחלוקת תנאי היא, ורב פוסק כמו התנא הסובר שצריך גם בסריס שנים שלמות, ואילו המשנה והברייתא סוברים שלא צריך שנים שלמות.

ומנין לנו שזה מחלוקת תנאים:

דתנאי, שנה האמורה בתורה קדשים, כגון הקרבנות שהתורה אמרה שרק כבש בן שנתו כשר,

שנה האמורה בתורה בתי ערי חומה, אם מכר בית בעיר שיש לה חומה, יכול לגאול [לקנות חזרה, בעל כרחו של המוכר] את ביתו עד שנתיים, ואם לא גאל את ביתו תוך שנתיים, שוב אינו יכול לגאול.

שתי שנים שאמורות בתורה לגבי שדה אחוזה, אם מכר שדה אחוזה שירש מאביו, יכול הוא לגאלו בעל כרחו של המוכר אחרי שנתיים.

שש שנים שאמורות בתורה לגבי עבד עברי, שיוצא לחופשי אחרי שש שנות עבודה,

וכן שבבן ושבת, והניחה הגמרא כי זה הוא הדין המבואר במשנה, שבן עשרים שנה

שלושים וחמש שנה ושלושים יום.

115. בתוספות הביאו גירסא הפוכה, שלפעמים הסימנים נושרים מחמת רוב השומן,

במהלים "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", ואם כן רוב שנותיו הם שלושים וחמש שנה ומשהו. והרשב"ם [בבא בתרא קנה א] סובר שהם שלושים ושש שנה. והיד רמה [שם] סובר שהם

שלא הביא שערות, הרי הוא סריס,

כולן צריכים שנים מלאות מעת לעת. (116)

ומסבירה הגמרא: שנה האמורה בקדשים, מנא לן שצריך שנה מלאה מעת לעת? (117)

אמר רב אחא בר יעקב: אמר קרא "כבש בן שנתו" — שנתו שלו, שעברה עליו שנה, ולא שנה של מנין עולם. שאנשי העולם מתחילים את מנין השנים מיד, וכשמגיע ראש השנה מונים שנה שניה, אפילו שלא עברה שנה שלמה.

שנה האמורה בבתי ערי חומה, מנלן?

אמר קרא "עד תום שנת ממכרו" — ממכרו שלו, ולא שנת של מנין עולם,

שתי שנים שבשדה אחוזה, מנלן?

אמר קרא "במספר

שני תבואות ימכר לך". ו"שני", משמעותן א-מ לפחות שתי שנים, והמילה "תבואות" באה לרבות יכול של שנה שלישית.

פעמים שאתה מוכר שלשה תבואות בשתי שנים. וכדי לאכול יכול של שלש שנים צריך לפחות שתי שנים מלאות. שאם מכר

ולפעמים הם נושרים מחמת שהוא כחוש. ולא שהשומן או הכחוש הם הסיבה הגורמת לסימנים לבא.

116. יש כמה הבדלים בין השנים, והברייתא רק חידשה שבכולם לא הולכים אחרי מנין העולם אלא שצריך שנה שימלאו בו י"ב חודש. הברל א' הוא, שבקדשים "כבש בן שנתו" פירושו הוא במשך השנה הראשונה, מאז שנולד עד שעוברת שנה. ואיל בן ב' שנים, פירושו הוא, לאחר שעבר י"ב חודש עד שיעבור כ"ד. ואילו בבתי ערי חומה ובשדה אחוזה, ובעבד עברי, ובבן ובבת, "שנה" פירושה שנה שלמה מליאה. ורק לאחר שעברו י"ב חודש מלאים נחשבת בהם השנה, ורק לאחר שיעברו כ"ד חודש מסתימת השנה השניה. ועיין בהערות לעיל בשני סוגי מנין השנים.

והבדל נוסף, שבקדשים ובבתי ערי חומה "מעת לעת" כולל גם שעות, ואם נולדה בשעה שמונה בבוקר, כשרה לקרבן רק עד שעה שמונה בבוקר. ואילו בעבד עברי ובשנים מספיק שהגיע היום שנולד בו, ולא צריך להמתין עד השעה המדויקת. תוספות רמב"ן רשב"א ריטב"א.

והערנו לעיל שכן שיטת רוב הפוסקים [ש"ך סמ"ע ב"ח ט"ז מג"א] שהגיל נקבע בשעת השקיעה של היום הראשון של השנה הבאה. אבל הדברי חמודות סובר שגם לבר מצוה צריך שנים מלאות מעת לעת, ואם נולד בשעה שמונה בבוקר, לא יהיה בר מצוה עד שמונה בבוקר. ושיטת השיירי כנסת הגדולה בשם מהר"י ברונא שרק בשקיעה של היום השני יהיה גדול.

117. ברשב"א ובתוספות הרא"ש הקשו, למה צריך פסוק לקדשים, הרי ניתן להוכיח את זה מכך שהתורה מחייבת להביא כבש "בן שנתו" בראש השנה, והרי אסור להקריב קרבן עד שיעברו עליו שבעה ימים מיום הוולדו, ולכן, על מנת שנוכל להקריב קרבן בראש השנה בודאי נולד כבר הכבש בכ"ג אלול, ועברו עליו ד' יום. ואם מונים למנין העולם, הרי כשהבהמה נולדה בכ"ג אלול היא מיד נעשית בת שנה ראשונה, ובראש השנה היא כבר בת שנתיים, ואם כן, איך יתכן להקריב בראש השנה קרבן כשר בן שנתו למנין העולם?

ותירצו שהברייתא סוברת כמו המאן דאמר שמתחילים לספור את השנה של הכבש רק מאז